

A RÁDIÓ MELLETT

Tolmács nélkül

Sajtókonferencia a mikrofon előtt. Gazdasági életünk egy-egy területének szakemberei, irányítói konkrétan és nyíltan válaszolnak a munkájukkal kapcsolatos bármely kérdésre. Mi lehet ennél hasznosabb, demokratikusabb? És mégis, furcsa módon feszélyező és kínos hatvan percet töltök a készülék mellett, mert nem értem, amit hallok. A kérdéseket még igen, a válaszok is mintha magyar szavakból állnának, de valami felfoghatatlan nyelven fogalmazódnak meg. Kár, hogy nincs tolmács, aki mindezt lefordítaná hivatalosból, magyarra. A „suksük”-nyelv, szerencsére eltűnt. De nem jobb, ami a helyére lépett. Összegubancolódott, nyakatekert mondatok zúdulnak ránk, amelyekben jóformán kibogozhatatlan, mi vonatkozik mire? Homályos utalások, a zűrzavart fokozó, rosszul használt ragok (főképp a „-ba-be” és a „-ban-ben” fölcserélése), szaporán előforduló szó-szörnyszülöttek, mint a „növekmény”, a „számszerűség”, a „nagyágrend” teszik kihámozhatatlanná a szöveg értelmét. Semmit sem csinálunk, teremtünk, létrehozunk, alkotunk, hanem mindent „biztosítunk”. A nyilatkozók számára ismeretlen szó az, hogy „van”, minden-nel csak „rendelkezünk”, még a lemaradással, a hiánnyal is. Eszem ágában sincs gúnyolódni. Azért érzem szükségét, hogy szóljak erről a jelenségről, mert a válaszadók tudása, tapasztalata, fölkészültsége, hajlandósága a nyílt tájékoztatásra jóformán kárba veszt, ha nyilatkozataik tartalma ebben a ködös, zűrzavaros, nehézkessé cirkalmazott formában jelenik meg. Sajnálatosan hamis látszatot kelthet az ilyen beszéd: mintha a szavakat egymáshoz kapcsolni nem tudó, a mondatok tekervényei közt eltévedő, a kifejezések igazi értelmét meghazudtoló fogalmazás a valóságos helyzetre utalna vissza, azaz oly rosszul mennének a dolgok, hogy nem lehet róluk világosan és egyszerűen beszélni. Éppen, mert valójában nem így van, kínos, ha az illetékesek megnyilatkozásai ilyen benyomást is kelthetnek. Persze, túlzás volna azt kívánnunk, hogy ipari-gazdasági szakemberek nyelvművészek legyenek. De nem is erre van igényünk. Csupán arra, hogy fontos közlendőiket tolmács nélkül is értsük.

Családi körök

Lényegében ugyanarról szolt Eörsi István „Családi kör” és Theodor Weissenborn „Duett az éjszakában” című darabja: a hazugságra épített, válságba jutott, felbomlóban levő családi életről. Mármint a régi típusú, kispolgári családéról. Weissenborn hangjátéka elégikusan, Eörsi szatirikusan szemléli a helyzetet. A német szerző figurái szbenvednek attól, hogy rádöbbennek: kapcsolatuk kiürült, nem köti őket egymáshoz más, csak a megszokás, az önzés, a mindennapok kicsinyes realitása. Valójában már gyűlölik a másikat, s önmagukat is, amiért nem képesek szabadulni tőle. Eörsi csöppet sem szánja figuráit, nemcsak menthetetlennek, de történelmi távlatból érdektelennek is tartja őket. Marakodásaikon nincs mit részletezni, ezek begyakorolt, rutinszerű összecsapások s a látszólag legeltérőbb esetekben is groteszkül azonos tartalmúak. Weissenborn hősei számára megrendítő fölfedezés, amikor rákényszerülnek, hogy önmagukba pillantsanak. (Sajnos, a hallgató jólismert pszichológiai közhelyekként üdvözli monológjaikat, amelyeket ráadásul a megformálás kimódoltsága, irodalmias stílusú, túlságosan tudatos önböncölgatásaik jószerivel minden valóságoságtól megfosztanak.) Eörsi „hőseitől” távol áll, hogy kételkedjenek önmagukban, rendíthetetlen biztonsággal darálják közhelelyeiket. Az író ezt a szándékkal kliséjellegetű történetet azal teszi elgondolkodtató lát-leletté, hogy mindazt, amit ábrázol, a kispolgári családban felnövő fiatalok szempontjából ítéli fontosnak. Az

izgatja, vajon elég lesz-e pusztán értelmi rádöbbenésük a nyugnek érzett életformával történő szakításra? Keserűen és keményen figyelmeztet az egyik lehetőségre: meglehet, hogy amikor ez a felismerés bekövetkeznék, érzelmeik és érdekeik már eltorzult környezetükhöz asszimilálták őket.

Soványka s nem túl eredeti mondanivalója kifejtéséhez Weissenbornnak hatvanhat, érdekes és gondolatébresztő közlendőjéhez Eörsinek tizenhét percre volt szüksége. Mindketten „családi kör”-ről beszéltek.

Jelenidőben

A papírról van szó, amire írunk. A papírról, amelyen megjelenünk. Bajok vannak a papírellátással. Az importanyag drága. Mi a megoldás? Gyártssuk itt-hon! Meg is épült tizennégy évvel ezelőtt a dunaujvárosi szalmacellulózgyár. Angolok tervezték, nagy költséggel mi építettük, 1200 ember dolgozik, vagy inkább: dolgozna benne. Ha volna mit feldolgozni. Ám a szalma sokkal kevesebb, mint kellene. Talán azért, mert nincs? Egyáltalán nem. A termelőszövetkezetek évente óriási mennyiségű szalmát égetnek el. Talán közönyből, rosszindulatból? Egyáltalán nem. Hiányzanak a korszerű bálázó és felszedő gépek. Talán azért, mert nincs ilyen gép? Egyáltalán nem. Az NDK kitűnő bálázókat gyárt, s 1977-re rendeltünk is belőle. A dunaujvárosi gyár viszont már tizennégy esztendeje küszködik alapanyag-hiánnyal. A gépek gyakran állnak. Az álló gépektől könnyebben szökik el a munkaerő. Az akadozó termelés más tekintetben is demoralizál. Lazul a technológiai fegyelem. Ettől persze romlik a termékek minősége. S ha minden más feltétel kedvező volna: olyankor lépnek közbe a szállítási gondok. Hogyan jusson el a szalma a földekről a gyárba? A vállalat legszívesebben maga gondoskodnék szállítóeszközökről, de miből fedezze a beruházást? Szalma híján az előírtnál és a lehetségesnél egyaránt kisebb mértékben tudja előállítani a papírgyártás alapanyagát, tehát termelése deficites. Ugyanakkor népgazdaságunknak egyre nagyobb erőfeszítés a szükséges papírmennyiséggel ellátni az országot. Hogy pedig a papírhány mennyire gátja lehet a közművelődési és kulturális program kibontakozásának, arra nem kell szót vesztegetni. Ezt a bonyolult, szövevényes összefüggéshalmazt mutatta be Kondor Katalin riportja — tárgyyszerűen és tárgyvilágosan annak tudatában, hogy a föltárt helyzet önmagáért beszél. Mikrofonja előtt megszólalt a dunaujvárosi gyár egyik munkása is. „Kicsi emberek vagyunk mink ahhoz, hogy változtathassunk a dolgokon” — mondta keserűen a megszólaló. S túl az anyagi káron, morális kárt is okozhat a műsorban bemutatott helyzet — erre világított rá ez a megjegyzés. A mi társadalmunkban egy munkás ilyen „kicsi embernek” ne vélhesse magát.

Nyerges András

SZÍNHÁZAK MAI MŰSORA

Magyar Állami Operaház: az előadás elmarad — Erkel Színház: A rosszul örözt lány (Ifj. bérl. VIII. sor. 2.) (fél 6) — Nemzeti Színház: Döglött aknák (7) — Madách Színház: A pillangók szabádk (7) — Madách Kamara Színház: Elveszett paradicsom (7) — Vigaszínház: Barbárok (7) — Pesti Színház: A hirdetés (7) — Fővárosi Operettszínház: vidéki fellépés — Thália Színház: Ezeregyéjszaka (7) — József Attila Színház: Jómádarak (D. bérl. 2.) (7) — Ódya Színház: Figaro házassága (7) — Mikroszkóp Színház: Magától nem megy... (fél 9) — Egyetemi Színház: Andre Bazin filmklub I. (fél 6) — Zeneakadémia: Az I. István Gimn. Szimfonikus Zenekarának hangversenye (vez: Kóródi András, közr: Jandó Jenő és Kovács Dénes) (az I. István Gimn. bérl. 3.) (fél 8) — kisterem: „Klasszikus indiai táncok” (Bijoylaxmi Mohanty és együttese Indiából, műsorvez: dr. Várady György) (fél 8) — Budapesti Gyermekszínház: Bátyu és a klarinét (Csepel): du. fél 3-kor), a Marczibányi téren: Hamupipőke (du. 3) — Állami Báb-színház: Csizmás Kandúr, A fából faragott királyfi (de. 10), Petruska (du. 3) — Vidám Színház: El még a kabaré?! (fél 8) — Kamara Váriété: Ofelsége a nő (fél 6, 8).